

FORSLAG OM TYPISK HØGMYR SOM UTVALGT NATURTYPE

Innhold

1. Innledning	1
1.1 Om utvalgt naturtype	2
2. Kunnskapsgrunnlaget.....	2
2.1 Avgrensning/definisjon	2
2.2 Status og påvirkningsfaktorer	3
2.3 Kartgrunnlaget	4
2.4 Kartleggingsstatus	6
2.5 Aktuelle tiltak og tilrådt virkemiddelpakke	7
3. Konsekvenser av typisk høgmyr som utvalgt naturtype	7
4. Forslag til definisjon i forskrift	8
Litteratur	9

1. Innledning

Det vises til tilrådning fra Miljødirektoratet til Klima- og miljødepartementet (KLD) av 14.12.2018 om bruk av virkemidler for bestemte arter og naturtyper. Beslutningsgrunnlaget for naturtypen typisk høgmyr (tidligere omtalt som sentrisk høgmyr) er lagt ved (vedlegg 7).

Den foreslåtte utvalgte naturtypen typisk høgmyr er avgrenset i henhold til NIN-systemet og på samme måte som i Norsk rødliste for naturtyper (2018).

Beslutningsgrunnlaget gir en kort presentasjon av naturtypen, og av dens utbredelse, utvikling og påvirkningsfaktorer. Beslutningsgrunnlaget inneholder også forslag til tiltak. Det er i tillegg identifisert virkemidler som kan sikre gjennomføring av anbefalt tiltakspakke. I beslutningsgrunnlaget framgår også eventuelle merknader knyttet til den anbefalte virkemiddelbruken fremmet av de ulike medlemmene i direktoratsgruppen som står bak anbefalingene dette høringsforslaget bygger på, blant annet om næringsaktivitet.

For å uttype kunnskapsgrunnlaget om typisk høgmyr ytterligere har NTNU Vitenskapsmuseet levert oppdaterte kartgrunnlag (Lyngstad 2019a, b, c) som ble supplert med nye flybildetolka lokaliteter av typisk høgmyr per februar 2020. Det foreligger også nye kartdata fra 2020 og 2021. Kartgrunnlagene som er levert gir den nødvendige oversikten over registrerte forekomster av typisk høgmyr for høringen av forslaget om typisk høgmyr som utvalgt naturtype.

Nedenfor gis utfyllende informasjon vedrørende forslaget om å vedta utvalgt naturtype for denne naturtypen og konsekvenser av dette. Til slutt angis forslag til inkludering av naturtypen i forskrift om utvalgte naturtyper.

Begrunnelse for forslag om virkemiddelet utvalgt naturtype for typisk høgmyr gis i høringsnotatet (vedlegg 1).

1.1 Om utvalgt naturtype

Utvalgt naturtype må ses som en statlig retningslinje som skal sikre at naturtypen får mer vekt i avveier mot andre samfunnshensyn, enn hensynet til natur normalt vil ha. Når et tiltak kan påvirke en forekomst av en utvalgt naturtype, skal en ved utøving av offentlig myndighet og ved forvaltning av det offentlige faste eiendom, ta særlig hensyn til forekomster av en utvalgt naturtype som kan påvirkes for å hindre at naturtypen forringes. Ved utøving av aktsomhetsplikten skal det tas særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper for å unngå forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand, og det er meldeplikt for noen typer tiltak. Ordningen innebærer dermed ikke fredning av den enkelte forekomsten. Utvelgelsen vil også innebære at naturtypen skal prioriteres sterkere ved fordeling av tilskudd.

2. Kunnskapsgrunnlaget

2.1 Avgrensning/definisjon

Typisk høgmyr er myr der torva danner en markert forhøyning (kuppel), og der det øverste torvlaget kun får tilført næring fra nedbøren (ombrogen torv). I god utforming har typisk høgmyr ei mer eller mindre åpen myrflate, en kant med kantskog og en lagg (kant med frodigere vegetasjon som får tilførsel av mineralrikt grunnvann fra sidene). Vegetasjonen på myrflata er ombrotrof (det vil si at plantene får så godt som alt av næring og vann fra nedbøren), mens den i laggen er minerotrof (jordvannsmyr).

Den foreslåtte utvalgte naturtypen typisk høgmyr er en samlebetegnelse for torvmarksformene konsentrisk høgmyr, eksentrisk høgmyr og platåhøgmyr, og følger avgrensningen av disse i Norsk rødliste for naturtyper 2018. Typisk høgmyr ble omtalt som sentrisk høgmyr i rødlista for naturtyper fra 2011 og dette navnet er også brukt i overnevnte tilrådning av 14.12.18. Fagmiljøet har gått bort fra å bruke navnet "sentrisk høgmyr" ettersom noen typer høgmyr ikke har et senter og betegnelsen sentrisk derfor ikke er dekkende. Navnet typisk høgmyr benyttes både i NiN 2.0 og i rødlista for naturtyper 2018.

Torvmarksformene konsentrisk høgmyr, eksentrisk høgmyr og platåhøgmyr skilles hovedsakelig ut fra om toppunktet er plassert midt på eller mot kanten av myra, og hvordan strukturene (høljer og tuestrenger) på myrflata er plassert og utformet. Konsentrisk høgmyr har strukturer på myrflata ordna i sirkel (konsentrisk) rundt et sentralt toppunkt, og det er fall fra toppunktet og i alle retninger ut mot kanten. Eksentrisk høgmyr har strukturer på myrflata ordna på tvers av helningen (eksentrisk) fra et toppunkt som ligger nær en av kantene. Platåhøgmyr har uregelmessige strukturer på myrflata, eller mangler strukturer. Myrflata på ei platåhøgmyr er klart hevet over laggen, men er nokså flat og mangler et klart toppunkt.

Typisk høgmyr forekommer oftest i lavlandet på Østlandet og i indre del av Trøndelag, men finnes spredt utenfor dette kjerneområdet. De tre typene typisk høgmyr har noe ulik geografisk utbredelse. Konsentriske høgmyrer er sjeldne og finnes i indre, sørøstlige deler på Østlandet. Eksentrisk høgmyr har de fleste forekomstene i lavlandet på Østlandet og i Midt-Norge, men har og noen forekomster lenger nord eller høyere opp. Platahøgmyr har hovedutbredelse som eksentrisk høgmyr, men i tillegg opptrer platahøgmyr lenger vest.

2.2 Status og påvirkningsfaktorer

I Norsk rødliste for naturtyper 2018 er konsentrisk høgmyr, eksentrisk høgmyr og platahøgmyr vurdert hver for seg, og alle har fått status sterkt truet (EN). I rødlista for naturtyper fra 2011 ble typisk høgmyr vurdert samlet (navngitt som sentrisk høgmyr) og kategorisert som sårbar (VU).

De viktigste påvirkningsfaktorene for naturtypen er, jf. Norsk rødliste for naturtyper 2018, grøfting i forbindelse med jordbruks- og skogbrukstiltak, torvtekt, nedbygging, oppdyrking, vann- og vindkraftregulering og klimaendringer. Alle disse påvirkningsfaktorene påvirker vannforholdene (hydrologien), som er den mest avgjørende økologiske faktoren for alle typer våtmark. Grøfting er den arealmessig største trusselen for høgmyr. Grøftingen har oftest vært utført med oppdyrking eller skogreising som formål. Skogreising på myr har nå opphørt, som følge av at nygrøfting av myr med sikte på skogbruk er forbudt i forskrift om bærekraftig skogbruk. Oppdyrking er en svært viktig påvirkningsfaktor. En annen viktig påvirkningsfaktor er nedbygging av ulike slag. Eksempler på nedbygging er infrastruktur, industriområder, boligbygging, idrettsanlegg og kraftverk. Beliggenhet i lavlandet der det er høyt utbyggingspress, samt betydelig størrelse på en del lokaliteter som kan gjøre det vanskelig å legge inngrep utenfor lokalitetene, gjør at typisk høgmyr er utsatt for nedbygging. Naturtypen har også vært attraktiv for torvuttak, og en stor andel av torvtak i aktiv drift ligger på lokaliteter med typisk høgmyr.

Rødlistevurderingen fra 2018 angir at andelen typisk høgmyr med inngrep er minst 89 %, der alvorlighetsgraden varierer fra lite til mye berørt. Naturtypen anses tapt når høgmyra går over til en annen naturtype, for eksempel skogsmark (fastmark) eller sterkt endra mark (vei, bygning etc.). Ved grøfting skjer det store endringer i hydrologien gjennom senket grunnvannsnivå og endring i tilførsel og gjennomstrømning av vann. Dette gir endringer i hele økosystemet: vannforholdene, mikroklimaet og plante- og dyrelivet. Grøftingsaktiviteten i myr var stor i tiårene fram til 1960-70-tallet. Effekten av grøfting merkes i lang tid etter at inngrepet er utført, og tilstanden vil forverres med tiden, selv uten nye inngrep i hydrologien (jf. endringsgjeld i NiN-systemet).

2.3 Kartgrunnlaget

For å få oversikt over forekomster jf. tilgjengelige kartdata for typisk høgmyr, vises det til innsynsløsningen (<https://arcg.is/1n9bvm0>). En oversikt over kommuner hvor de kartlagte forekomstene finnes, ligger i vedlegg 5.

Ulike myrnaturtyper forekommer ofte sammen i myrkomplekser, som det vil være fornuftig å se på som en helhet i en forvaltningssammenheng. I innsynsløsningen vises kun de delene av myrkomplekser som er eksplisitt klassifisert som naturtypen typisk høgmyr. Myrmasse av andre myrnaturtyper (for eksempel kystnedbørsmyr) er ikke med, selv om de kan være en del av samme myrkompleks som forekomsten av typisk høgmyr.

Kartgrunnlaget for naturtypen omfatter lokaliteter kartlagt etter til enhver tid gjeldende metodikk. "Myrbasen" ved NTNU Vitenskapsmuseet er en av kildene til data. Myrbasen er en database med oversikt over lokaliteter fra arbeidet med landsplan for myrreservater i Norge. Den har senere blitt oppdatert med høgmyrlokaliteter identifisert gjennom systematisk flybildetolking utført av NTNU Vitenskapsmuseet. Det er også kartlagt typisk høgmyr i henhold til DN håndbok 13 – Kartlegging og verdisetting av biologisk mangfold, og etter Miljødirektoratets kartleggingsinstrukser, som er basert på Natur i Norge (NiN).

I innsynsløsningen ligger alle de totalt 1070 registrerte forekomstene av typisk høgmyr, både fra Myrbasen og kartlegging etter DN håndbok 13 samt Miljødirektoratets instruks. For de fleste forekomstene som er kartlagt etter DN håndbok 13, og alle som er kartlagt etter Miljødirektoratets instruks, finnes det også mer detaljerte opplysninger i faktaark i [Naturbase](#). Forekomstene av typisk høgmyr som er kartlagt etter Miljødirektoratets instruks i 2018-2020, er i Naturbase benevnt som "sentrisk høgmyr" i 2018 og hhv. "eksentrisk høgmyr", "konsentrisk høgmyr", "platahøgmyr" i 2019 og 2020.

Kartet i innsynsløsningen viser 968 utfigurerte forekomster av typisk høgmyr med et samlet areal på 79,3 km². Av dette arealet ligger rundt 13 % innenfor verneområder. 87 % av arealet er dermed aktuelt for utvalgt naturtype. En fylkesvis oversikt over arealomfang og hvor stort areal som er hhv. vernet og ikke vernet er gitt i tabell 1. Størst kartfestet areal finnes i Innlandet og Viken fylker.

I tillegg foreligger 102 høgmyrer fra Myrbasen som punkter, og er framstilt som 1 x 1 km ruter på kartet i innsynsløsningen. Dette gjelder noen av forekomstene som er registrert i Midt-Norge og to forekomster i Viken. Punktet er plassert i sørvesthjørnet av den 1 x 1 km-ruta som myrlokaliteten ligger i. I innsynsløsningen er hele den nærmeste 1 x 1 km-ruta markert som flate. Det gir en indikasjon på hvor den registrerte høgmyra ligger. Enkelte lokaliteter kan strekke seg ut over den angitte 1 x 1 km-ruta, og det må bemerkes at høgmyra i slike tilfeller kan dekke annet areal i tillegg til 1 x 1 km-ruta som er markert i innsynsløsningen. En fylkesvis oversikt over antall typiske høgmyrer registrert som punkter er gitt i tabell 2. Forekomstene som er registrert som punkter inngår ikke i arealstatistikken i tabell 1.

Tabell 1: Fylkesvis oversikt over arealomfang oppgitt i km² jf. tilgjengelige kartdata for utfigurerte forekomster av typisk høgmyr.

Fylke	Totalt kart-festet areal	Areal høgmyr Myrbase n	Areal høgmyr DN-håndbok 13	Areal Miljødirektoratets instruks (NiN)	Areal høgmyr vernet	% areal vernet	% areal ikke vernet
Viken	29,84	21,68	7,79	0,37	6,35	21,3 %	78,7 %
Oslo	0,02	0,02	0	0	0	0,0 %	100,0 %
Innlandet	31,25	20,25	10,92	0,08	3,02	9,7 %	90,3 %
Vestfold og Telemark	3,59	3,59	0	0	0,57	15,9 %	84,1 %
Agder	0,82	0,82	0	0	0,07	8,5 %	91,5 %
Rogaland	0	0	0	0	0	-	-
Vestland	0	0	0	0	0	-	-
Møre og Romsdal	0	0	0	0	0	-	-
Trøndelag	6,23	1,94	0,10	4,19	0	0,0 %	100,0 %
Nordland	5,70	3,44	0	2,26	0	0,0 %	100,0 %
Troms og Finnmark	1,91	0	0	1,91	0	-	-
TOTALT	79,3	51,7	18,8	8,8	10,0	12,6 %	87,4 %

Tabell 2: Fylkesvis oversikt over antall forekomster av typisk høgmyr registrert som punkter. Disse er framstilt som 1 x 1 km ruter på kartet i innsynsløsninga.

Fylke	Antall punkt-registreringer	Antall punkt-registreringer vernet	Andel punkt i verneområder	Andel punkt utenfor verneområder
Viken	2	0	0,0 %	100,0 %
Oslo	0	0	-	-
Innlandet	0	0	-	-
Vestfold og Telemark	0	0	-	-

Agder	0	0	-	-
Rogaland	0	0	-	-
Vestland	0	0	-	-
Møre og Romsdal	9	0	0,0 %	100,0 %
Trøndelag	91	4	4,4 %	95,6 %
Nordland	0	0	-	-
Troms og Finnmark	0	0	-	-
TOTALT	102	4	4 %	96 %

2.4 Kartleggingsstatus

I tilgjengelige kartdata for typisk høgmyr er samla kartfestet areal 79,3 km² (tabell 1). Det reelle arealet typisk høgmyr anslås til å være omtrent 150 km² basert på kunnskap om utbredelse og forekomst ut over det som er kartfestet i tilgjengelige kartlag (jf. beslutningsgrunnlaget for naturtypen og rødlista for naturtyper 2018).

Det pågår et arbeid med heldekkende kartlegging av typisk høgmyr i Norge, ved hjelp av stereotolking av digitale flybilder (bl.a. Lyngstad & Davidsen 2021). Dette arbeidet har kommet langt, og store deler av utbredelsesområdet regnes som ferdig kartlagt.

De tre typene typisk høgmyr har noe ulik utbredelse og kartleggingsstatus. Utbredelsesarealet til konsentrisk høgmyr regnes som ferdig kartlagt og alle lokaliteter er antatt kjent og identifisert gjennom stereotolking av digitale flybilder. Konsentriske høgmyrer finnes i indre, sørøstlige deler på Østlandet. Det kan imidlertid tenkes at det finnes konsentrisk høgmyr med så store inngrep at de ikke lar seg kartlegge ved hjelp av flybilder, og slike lokaliteter kan mangle i oversikten. Slike lokaliteter vil imidlertid gå over til andre naturtyper i løpet av noen tiår (jf. endringsgjeld i NiN-systemet), og har mindre interesse.

Eksentrisk høgmyr og platahøgmyr har to hovedutbredelsesområder; ett på Østlandet, og ett i Midt-Norge. På Østlandet og Sørlandet har alle eksentriske høgmyrer og platahøgmyrer som kan identifiseres gjennom stereotolking av digitale flybilder blitt registrert. Hovedutbredelsesområdet i Midt-Norge er imidlertid ikke ferdig kartlagt. I Trøndelag er deler av Namdalen kartlagt med flybildetolking. Resten av Trøndelag gjenstår, med ganske mange lokaliteter. Vi har imidlertid kunnskap om en del forekomster av eksentrisk høgmyr og platahøgmyr for fylkene i Midt-Norge, og det er bl.a. kartlagt flere lokaliteter etter Miljødirektoratets instruks de siste få årene - flest i Steinkjer og Indre Fosen. I tillegg gjenstår Møre og Romsdal og deler av Vestland fylke. Der forventer man imidlertid å finne færre høgmyrer. I Nord-Norge er flybildetolking nylig utført på Helgeland fra litt sør for Mo i Rana og sørover til Trøndelagsgrensa (Lyngstad & Davidsen 2021). Her ble det registrert 12 lokaliteter med typisk høgmyr. Alle registrerte lokaliteter fra flybildetolking inngår i statistikken i tabell 1.

2.5 Aktuelle tiltak og tilrådt virkemiddelpakke

I tilrådommen fra Miljødirektoratet av 14.12.18 anbefales en kombinasjon av hydrologisk restaurering og sikring av lokaliteter med akseptabel tilstand. Nærmere beskrivelse av tiltakene inkl. påvirkningsfaktorer tiltakene er rettet mot, samt varighet og kostnader for tiltakene, angis i beslutningsgrunnlaget. Videre er det identifisert virkemidler som kan sikre gjennomføring av anbefalt tiltakspakke. Områdevern, utvalgt naturtype, forbud mot nydyrking av myr til jordbruksformål, utfasing av uttak av torv, samt styrket hensyn til naturtypen i arealsaker generelt og forvaltning etter sektorregelverk anbefales som virkemidler for å ivareta typisk høgmyr. Det anbefales at sikring av areal gjennomføres ved områdevern av de viktigste områdene og utvalgt naturtype for øvrige lokaliteter.

Nydyrking reguleres gjennom jordlova § 11 andre ledd og nydyrkingsforskriften. I forskriften § 5a er det egne regler om nydyrking av myr. Utgangspunktet er at nydyrking av myr ikke er tillatt, men at kommunen i særlige tilfeller kan gi dispensasjon til nydyrking av myr. Stortinget vedtok 28. mai 2021 - i forbindelse med behandling av representantforslag om å oppheve forbudet mot nydyrking av myr (Dokument 8:288 L (2020-2021)) - følgende endringer i jordlova §11, jf. vedtak til lov om endring av jordlova (oppheve forbudet mot nydyrking av myr):

"§ 11 andre ledd skal lyde:

For å unngå skade på natur- og kulturlandskap eller for å redusere utslepp av klimagassar kan departementet gi føresegn for nydyrking. *Søknad om nydyrking eller nedbygging av myr kan berre skje der omsynet til klima, natur- og kulturlandskap vert varetatt gjennom ein heilskapleg plan godkjend av den enkelte kommune.*"

Stortingets lovvedtak ble sanksjonert 11. juni 2021, jf. kongelig resolusjon av samme dato. Det følger av lovvedtaket romertall II at endringsloven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Den kongelige resolusjonen inneholder ikke en dato for ikrafttredelse. Det følger av resolusjonens omtale av ikrafttredelse at det er nødvendig å få oversikt over konsekvensene av lovvedtaket, herunder hvordan den nye regelen kan samordnes med annet relevant regelverk. Dagens regelverk gjelder frem til det fattes beslutning om at den nye lovbestemmelsen kan tre i kraft.

3. Konsekvenser av typisk høgmyr som utvalgt naturtype

Det vises til generell omtale av konsekvenser ved bruk av utvalgt naturtype som virkemiddel i vedlegg 1. Beslutningsgrunnlaget i Miljødirektoratets tilråddning av 14.12.2018 for sentrisk høgmyr beskriver også konsekvenser av anbefalte virkemidler.

Utvelgning av typisk høgmyr som utvalgt naturtype vil innebære at naturtypen skal tillegges større vekt ved vurderinger etter plan- og bygningsloven, og at det dermed blir høyere terskel for å tillate utbyggingstiltak på typisk høgmyr enn tilfellet er i dag. En utvelgelse vil også tydeliggjøre for kommuner som vurderer å gi tillatelse til nydyrking av myr, at terskelen for dette vil være særlig høy når det kan påvirke forekomster av typisk høgmyr. I en del tilfeller kan en unngå å berøre forekomster av naturtypen gjennom god planlegging og lokalisering av f.eks. utbygging.

Forekomster av typisk høgmyr opptrer ofte som del av myrkompleks, der myrkompleks brukes om hele myra avgrenset mot fastmark og vann. Tiltak som påvirker hydrologien i myrkomplekset kan "berøre" forekomsten i lovens forstand, selv om tiltaket skjer utenfor den kartlagte forekomsten. Virkninga av å gi typisk høgmyr status som utvalgt naturtype, kan derfor gå ut over det aktuelle forekomstarealet.

Utvelgelsen vil føre til meldeplikt for skogbruks- og jordbrukstiltak som ikke er søknadspliktige etter annet regelverk. Omfanget av tiltak som er aktuelle for meldeplikt i eksisterende lokaliteter av typisk høgmyr er trolig lite, ettersom ugrøftet høgmyr er lite egnet til jord- eller skogbruksproduksjon. Det kan imidlertid være aktuelt med meldeplikt for tiltak i en kantsone rundt lokalitetene. Dette vil særlig gjelde tiltak som kan påvirke hydrologien i høgmyra.

Ved vedtak om typisk høgmyr som utvalgt naturtype, skal naturtypen tillegges større vekt ved fordeling av tilskudd. Etter naturmangfoldloven § 53 sjette ledd kan det offentlige inngå nærmere avtale med grunneier eller rettighetshaver om skjøtsel av en forekomst av en utvalgt naturtype. En mulig følge av dette er at grunneiere med typisk høgmyr på sin eiendom, eller andre tiltakshavere på arealet, i større grad kan få muligheter til støtte til slike tiltak. Typisk høgmyr er ikke en skjøtelsbetinget naturtype, men det kan være aktuelt med tiltak knyttet til å fjerne kratt og trær på arealer som er grøfta og dermed utsatt for gjengroing. Det er vanskelig å anslå hvor stor økning i tildelte tilskudd en utvelgelse av naturtypen kan gi sammenlignet med tildelinger på dagens nivå.

4. Forslag til definisjon i forskrift

Utvalgte naturtyper omfattes av én felles forskrift hjemlet i naturmangfoldloven.

Følgende definisjon av naturtypen foreslås inkludert i forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven, som nytt ledd i forskriftens § 3:

Typisk høgmyr. Med typisk høgmyr menes myr der torva danner en markert forhøyning (kuppel) og der det øverste torvlaget kun får tilført næring fra nedbøren (ombrogen torv). Typisk høgmyr omfatter torvmarksformene konsentrisk høgmyr, eksentrisk høgmyr og platahøgmyr.

Se vedlegg 4 for endringsforskriften.

Litteratur

Lyngstad, A. 2019a. Tiltak for å ivareta trua natur. *Kartgrunnlag for eksentrisk høgmyr*. NTNU Vitenskapsmuseet

Lyngstad, A. 2019b. Tiltak for å ivareta trua natur. *Kartgrunnlag for konsentrisk platahøgmyr*. NTNU Vitenskapsmuseet

Lyngstad, A. 2019c. Tiltak for å ivareta trua natur. *Kartgrunnlag for platahøgmyr*. NTNU Vitenskapsmuseet

Lyngstad, A. & Davidsen, A.G. 2021. Kartlegging av typisk høgmyr ved hjelp av flybilder. Helgeland i Nordland. – NTNU Vitenskapsmuseet naturhistorisk rapport 2021-5: 1-37.